

Tartu Ülikool
Psühholoogia instituut

Sandra Vetik

Emade ja laste kõnelused minevikusündmustest: seosed emapoolse autonoomia toetamise, haridustaseme, lapse panuse ja lapse soo vahel.

SEMINARITÖÖ

Juhendajad: Tiia Tulviste

Pirko Tõugu

Läbiv pealkiri: Emade ja laste meenutusvestlused

2012

Sisukord

Kokkuvõte	3
Sissejuhatus	4
<i>Ema ja lapse kõnelused minevikusündmustest</i>	4
<i>Autonoomia</i>	5
<i>Haridus ja autonoomia</i>	6
<i>Ema vestlemisstiil, lapse panus vestlusesse ja lapse sugu</i>	8
<i>Hüpoteesid</i>	9
Meetod.....	10
<i>Valim</i>	10
<i>Protseduur</i>	10
<i>Kodeerimine</i>	11
Tulemused	14
Arutelu.....	17
Viited:.....	20
Lisa	22

Kokkuvõte

Käesolevas töös „Emade ja laste kõnelused minevikusündmustest: seosed emapoolse autonoomia toetamise, haridustaseme, lapse panuse ja lapse soo vahel“ uuriti, kas see, kuivõrd ema meenutusvestluses lapse autonoomiat toetab, on seotud lapse panusega vestlusesse; kas lapse sugu on seotud tema panusega vestlusesse; kas ema haridustase mõjutab seda, kuivõrd ta lapse autonoomiat toetab; kas ema autonoomia toetamine on seotud lapse sooga. 24 ema ja nende 4-aastast last vestlesid kahest ühiselt kogetud minevikusündmusest. Nende vestlused lindistati. Emade tekst kodeeriti autonoomia toetuse leidmiseks ning arvutati lapse panus vestlusesse. Tulemustest ilmnas, et see, kuivõrd ema lapse autonoomiat toetas, ei olnud seotud ei lapse panusega vestlusesse ega lapse sooga. Ilmnas küll positiivne, aga nõrk korrelatsioon ema haridustaseme ja autonoomia toetamise vahel. Lapse sugu mõjutas oluliselt seda, kui palju ta vestlusesse panustas – tüdrukud panustasid rohkem kui poisid.

Märksõnad: *soolised erinevused, ema-lapse meenutusvestlused, emapoolne autonoomia toetamine, haridustase*

Abstract

The present study „Mother-child conversations about past events: relations between maternal autonomy support, educational level, child's contribution and the gender of the child“ examined, whether mother's autonomy support in conversations about past events is related to child's contribution to the conversation; whether the gender of the child is related to child's contribution to the conversation; whether mother's educational level is related to her autonomy support; whether mother's autonomy support is related to the gender of the child. 24 mothers and their 4-year old children discussed past experiences. Their conversations were audiotaped. Mothers' text was coded for autonomy support and each child's contribution to the conversation was found. Maternal autonomy support was not related to child's contribution to the conversation or to the gender of the child. The results indicate a positive, although weak correlation between mother's educational level and autonomy support. The gender of the child significantly influenced child's contribution to the conversation, with girls contributing more than boys.

Keywords: *gender differences, mother-child conversations about past events, maternal autonomy support, educational level*

Sissejuhatus

Inimese tõekspidamiste, minapildi ja hoiakute kujunemist mõjutab tugevalt perekond. Oma sõnade ja käitumisega tutvustavad vanemad lapsele ühiskondliku elu reegleid ja seaduspärasusi ning annavad selle kaudu edasi väärtushinnanguid. Vanemate kasvatusmeetodite ja -stiili uurimine on ülimalt oluline ja informatiivne mitmete erinevate psühholoogiliste küsimuste seisukohast, alates inimeste psüühilisest heaolust ja lõpetades suurte ühiskondlike protsesside tagamaadega. See, kuidas lapsi kasvatatakse, peegeldab oleviku keskkonda ning kujundab tuleviku oma.

Käesoleva seminaritöö eesmärgiks on uurida, kas emapoolne autonoomia toetamine meenutusvestlustes on seotud lapse panusega vestlusesse; kas erineva haridustasemega emad erinevad selle poolest, kui palju nad lapsega kõneldes tema autonoomiat toetavad; kas lapse sugu mõjutab seda, kui palju ta vestlusesse informatsiooni panustab ning kui võrd ema tema autonoomiat toetab.

Ema ja lapse kõnelused minevikusündmustest

Väikese lapse kõnelused emaga on tema sotsiaalses arengus väga olulisel kohal. Kuna need on üheks lapse sotsialiseerimise ehk kultuuriga kohandamise vahendiks, annavad need muuhulgas teavet ka sotsiaalse keskkonna kohta ning on sellest mõjutatud. Selliste vestluste analüüs on levinud meetodiks arengupsühholoogias. Üks võimalus on uurida, kuidas räägivad emad lastega minevikus kogetud sündmustest.

Autobiograafilised meenutused on olulised mitte ainult minevikusündmuste detailide mäletamise tõttu, vaid seetõttu, et need asetavad sündmuse koherentsesse raamistikku, mis seletab, kuidas ja miks sündmused sellisena juhtusid ja mis on nende tähendus inimese minale. Sellistena on autobiograafilised jutustused keeleliselt struktureeritud kultuurilised konstruktid sellest, mida ja kuidas on sobilik oma minast meenutada (Fivush, 2006).

Väikeste laste puhul, kes on alles hakanud vanematega minevikusündmustest kõnelema, pakub suurema osa vestluse struktuurist ja sisust täiskasvanu (Fivush, 2006). Vanemate käitumine sellistes situatsioonides omab seega olulist suunavat mõju, määrates rolli, mida laps vestluses täidab ning muuhulgas kujundades lapse arusaamist oma minast.

Meenutusvestluste uurimisel eristatakse kahte tüüpi vestlusstiili. On leitud, et mõned, niinimetatud *viimistletud vestlusstiiliga* vanemad kalduvad rääkima pikemalt, peatuma rohkem detailidel, küsima üksikasjalikke avatud küsimusi, kinnitama lapse vastuseid. Teised niinimetatud *kordava vestlusstiiliga* vanemad räägivad lühemalt, kaasavad lapsi vähem, küsivad konkreetsemaid ning vähem informatiivseid ja avatud küsimusi (Reese, Haden ja Fivush, 1993). Esimest tüüpi vestlusstiil mõjutab positiivselt lapse autobiograafilist mälu. Lapsed, kelle minevikusündmuste teemalised kõnelused emaga on põhjalikumad, mäletavad sündmusi paremini (Cleveland ja Reese, 2005).

Viis, kuidas vanemad taolistes kõnelustes osalevad, võib olla mõjutatud sellest, kuidas nad tõlgendavad vestluste funktsiooni. Mõned vanemad näevad seda tegevust sotsiaalse sündmusena, mis võimaldab neil lapsega lähedasemaks saada. Teiste emade jaoks on see võimalus kontrollida lapse mälu ja nende eesmärk on lapse sooritust võimalikult maksimeerida (Fivush, 2006).

Autonoomia

Autonoomiat võib defineerida mitmeti. Üha enam tõestust koguv SDT ehk enesemääratlemise teooria rõhutab, et on oluline mõista seda kui inimloomusele olemuslikult ja universaalselt omast vajadust; selline lähenemine eraldab mõistest „autonoomia“ individuaalsuse ja sõltumatuse, jättes järele vaid kõige kesksema tähenduse – mina vastutustundliku, tahtelise kontrolli oma käitumise ja valikute üle. Kultuuriliselt relativistlik teooria vaatab mööda sellest semantilisest ja filosoofilisest eristusest ning defineerib autonoomia nimelt individuaalsuse ja teistest sõltumatusena. Sellises tõlgenduses on autonoomia eelkõige sotsiaalselt konstrueeritud väärtus; miski, mille tähtsuse ja rolli üle otsustab keskkond. Kuigi see ei pruugi autonoomia mõiste suhtes olla tundlik ja tähenduse sügavikesse tungiv lähenemine, on see sagedane definitsioon autonoomiale (Chirkov, 2003). Käesolevas töös kasutusel olev meetod toetub SDT teooriale (Cleveland ja Reese, 2005), mis väidab autonoomia olevat inimolendite universaalse püüdluse sooritada oma käitumist tahteliselt ning täielikult heaks kiites tegevusi, millesse nad on kaasatud (Chirkov, 2007).

SDT järgi toetavad autonoomiat sellised käitumised nagu teise inimese vaatenurga ja emotsioonide tunnustamine, tema vaatepunkti arvesse võtmine, valikuvõimaluste pakkumine,

muutustele või erinevatele võimalustele põhjenduse andmine, tema initsiatiivi toetamine ning tagasiside andmine informatiivsel, mitte kontrollival viisil (Chirkov, 2007). Emily Clevelandi ja Elaine Reese'i uurimusest üle võetud meetod, mida antud töös kasutatakse, eeldab, et emalapse minevikuteemaliste kõneluste puhul väljendub autonoomia toetamine selles, kui võrd ema võimaldab lapsele vestluses initsiatiivi ehk tunnustab lapse valitud vestlusuunda (Cleveland ja Reese, 2005).

Lapse autonoomiat ei toeta vanemate autoritaarne ja kontrolliv käitumine. See takistab sisemise motiveerituse kujunemist ning edasiantavate väärtuste integreeritud sulandumist inimese identiteeti ehk nende internaliseerimist. See on aga ülioluline identifitseeritud ja sisemiselt ajendatud regulatsiooni saavutamiseks, mis on autonoomia tugipunkt. Vanemate autoritaarne ja kontrolliv käitumine asetab regulatsioonikeskme lapsest väljapoole, vähendades sellega tema tajutud autonoomiat (Ryan ja Deci, 2005).

Kui autonoomia on üks inimeste tähtsaimatest psüühilistest vajadustest, võib arvata, et sellel on suur mõju nende heaolule – ning tõepoolest, see on üks SDT põhilisi sõnumeid. Seetõttu on tegemist nähtusega, mille uurimine on väga oluline. Käesolevas töös võetakse vaatluse alla see, kui võrd ema toetab meenutusvestluses lapse autonoomiat ning selle seos tema haridustaseme, lapse panuse ja lapse sooga. Eeldatakse, et emade ja laste vestluste puhul väljendub autonoomia rõhutamine selles, kui võrd toetab ema lapse arendatud teemat.

Haridus ja autonoomia

Autonoomia universaalsus tähendab, et tegemist on baasilise inimloomuse vajadusega, mis ei sõltu sellisena keskkonnast; see ei välista aga keskkonnast tingitud erinevusi määras, millega seda vajadust arvesse võetakse. Üks oluline sotsiaalne keskkond, mis inimest ümbritseb ja tema väärtusi konstrueerib, on kultuur. On leitud, et erinevad kultuurid rõhutavad autonoomiat erineval määral. SDT-l põhinevate uurimuste järgi ei ole see otseselt seotud individualismi-kollektivismi dimensiooniga – mõlemat väärtust on võimalik praktiseerida rohkem ja vähem autonoomselt, neid rohkem või vähem internaliseerides. Kultuurilised erinevused on komplitseeritumad, ilmnedes eelkõige siis, kui võtta arvesse ka vertikaalsuse-horisontaalsuse dimensioon individualismis ja kollektivismis. Oluliselt rohkem toetab autonoomiat ühiskondlike suhete horisontaalne ehk võrdusel põhinev ülesehitus. Sellele vastandub vertikaalse praktika autoritaarne ja hierarhiline suhetestruktuur (Chirkov, 2007).

Sotsiaalne keskkond ei tähenda aga ainult laiemat kultuuritausta. Inimesed elavad erinevates keskkondades ka sotsiaalmajanduslike erinevuste tõttu, mis samuti väärtustele ja käitumisele suurt mõju avaldavad.

Eelnevate uurimuste põhjal on alust arvata, et sotsiaalmajanduslik keskkond mõjutab vanemate kasvatusmeetodeid. On leitud, et riigi majanduslik tase on positiivselt seotud vanemate autonoomia toetusega (Tartakovsky, 2010). Eesti emad väljendavad käitumuslikult rohkem kontrolli kui Rootsis elavad eesti rahvusest emad, ehkki hoiakuline suhtumine sellesse lastekasvatuse aspekti on neil sarnane (Tulviste, 2003). Lisaks erinevale kultuurikeskkonnale võib siin rolli mängida ka asjaolu, et Rootsi on sotsiaalmajanduslikult kõrgemal tasemel kui Eesti.

Ka ühe ühiskonna siseselt mõjutavad sotsiaalmajanduslikud erinevused inimeste arusaamu ja väärtushinnanguid. On leitud, et madalama sotsiaalmajandusliku staatusega emad pooldavad rangemat kontrolli lapse üle (Pike, 1998).

Sotsiaalmajandusliku staatuse määravad haridustase, sissetulek ja amet. Mitmed uurijad väidavad, et sotsiaalmajandusliku staatuse mõju kasvatusmeetoditele tuleneb eelkõige erinevustest haridustasemes ning et ema haridus on täpsemaks kasvatusstiili ning selle tulemuste ennustajaks võrreldes ameti ja sissetulekuga ning ka sotsiaalmajandusliku staatuse indeksiga üldiselt (Durgel, 2009; Tamis-LeMonda, 2009). Seetõttu on käesolevas töös uurimise all ema haridustaseme seos sellega, kuivõrd ta rõhutab lapse autonoomiat.

Mitmetes USA-s läbi viidud uurimustes on leitud, et ema haridustase on negatiivselt seotud tema kontrolliva käitumisega (Chao ja Kanatsu, 2008; Tamis-LeMonda, 2009) ning ka intuitiivselt ja varasemalt mainitud sotsiaalmajandusliku staatuse mõju arvestades võiks eeldada, et kõrgem haridustase suurendab autonoomia tähtsustamist. Siiski tasub pisut mõelda selle üle, mida haridus õieti tähendab. Ühest küljest on see universaalne nähtus, mille eesmärk kõikjal on anda inimestele teadmisi ja oskusi mingites valdkondades. Suurem pädevus tähendab suuremat kontrolli ning teadmised võimaldavad teadlike ja tahtlikena tunnetatud valikuid. Teisest küljest on haridus kindla ülesehituse ja reeglitega ühiskondlik süsteem, mis võib erinevates riikides märgatavalt erineda, peegeldades valitsevat suhetestruktuuri. Seega võib eeldada, et selle mõju inimestele erineb riigiti. Lähtudes varasemalt mainitud vertikaalsuse-horisontaalsuse telje mõjust väärtustele, on alust arvata, et ühiskondades, kus suhetestruktuur on hierarhilisem, ei pruugi kõrgem haridustase suurendada autonoomia toetamist.

Ning tõepoolest – on leitud, et haridustase on negatiivselt seotud autoritaarsete väärtustega kultuurides, kus võimudistants on väike; hariduse ja autoritaarsete väärtuste vahel puudub seos kultuurides, kus võimudistants on suur (Hofstede, 2001). Eestis on võimudistants väike (Meeuwesen, 2009), seega võib meie ühiskonnas eeldada, et kõrgem haridus tähendab vähem autoritaarseid väärtusi.

Ei ole uuritud, kuidas erineva haridustasemega eesti emad tähtsustavad ja väljendavad lapsega minevikusündmustest kõneldes tema autonoomiat. Käesoleva töö eesmärgiks on seda teha.

Emade vestlemisstiil, lapse panus vestlusesse ja lapse sugu

Reese ja Cleveland (2005) uurisid, kas emapoolne autonoomia toetamine kõnelustes ning tema vestlusstiil on seotud sellega, kui hea on lapse mälu ehk kui palju ta panustab vestlusesse informatsiooni minevikusündmuse kohta. Selgus, et 40 kuu vanuste laste puhul suurendas emapoolne autonoomia toetamine lapse panust. 58 kuu vanuste laste puhul oli vestlusstiil olulisemaks näitajaks kui autonoomia. Käesolevas töös on lapsed keskmiselt 48 kuu vanused, seega võib eeldada, et emapoolne autonoomia toetamine on seotud lapse panusega vestlusesse.

Palju on uuritud ka seda, kui palju mõjutab lapse sugu vanemate kasvatusmeetodeid. Mõnedes uurimustes on leitud, et emade vestlemisstiil on seotud lapse sooga. Tüdrukutega kalduvad emad kõnelema põhjalikumalt ja üksikasjalikumalt kui poisituga (Reese ja Fivush, 1993), samuti on kõnelused tüdrukutega pikemad (Cherry & Lewis, 1976; Masur & Gleason, 1980, Reese'i ja Fivushi kaudu, 1993). Palju on uuritud ja ka seoseid leitud emotsioonidest rääkimise ja lapse soo vahel (Adams, 1995).

Ent mitte ainult emade vestlemisstiil ei ole seotud lapse sooga – sugu mõjutab ka seda, kui palju laps ise vestlusesse panustab. Nimelt osalevad tüdrukud taolistes vestlustes oluliselt aktiivsemalt kui poisid. Reese ja Fivush pakuvad välja kahe-suunalise interaktsiooni mudeli, mille järgi vanem ja laps kohanduvad vastastikku teineteise rääkimisstiilile (Reese ja Fivush, 1993). See tähendab, et lapse aktiivsem osalemine mõjutab ema olema vesteldes põhjalikum ja vastupidi. Samas on leitud erinevusi emade suhtlemisstiilis juba 3-kuuste imikutega, misjuhuul lapse käitumise mõju on minimaalne (Grant, 1994, Eisenmanni kaudu, 2009).

Lapse soost sõltuvaid erinevusi emade autonoomiat rõhutavas või kontrollivas käitumises on

küllaltki palju uuritud, aga tulemused on vasturääkivad. Paljudes uurimustes on leitud, et tüdrukutega rakendatakse rohkem kontrolli ja et nende autonoomiat toetatakse vähem, ent on ka vastupidiseid tulemusi; samuti on leitud, et tegemist võib olla kultuuriliste väärtuste poolt vahendatud nähtusega (Dennis, 2007). Kuigi on leitud, et emad kalduvad tüdrukute ja poistega rakendama erinevaid vestlemisstiile, on vähe uuritud seda, kuidas on autonoomia toetamine minevikusündmustest kõneldes lapse sooga seotud. Üks vähestest uurimustest, mis selle küsimusega on tegelenud, ei leidnud ema autonoomia toetamise ja lapse soo vahel seost (Larkina ja Bauer, 2010). Seega on alust arvata, et autonoomia toetamine juhul, kui see väljendub lapse teema toetamisena vestluses, ei ole seotud lapse sooga.

Sugudevahelised erinevused võetakse käesolevas töös vaatluse alla. Uuritakse, kas lapse sugu on seotud sellega, kui palju ta panustab vestlusesse uut informatsiooni minevikusündmuse kohta; samuti, kas emapoolne autonoomia toetamine on mõjutatud lapse soost.

Hüpoteesid

Ülaltoodust tulenevalt on käesoleva töö hüpoteesid järgmised:

1. Need lapsed, kelle emad toetavad autonoomiat enam, panustavad vestlusesse rohkem uut informatsiooni minevikusündmuse kohta.
2. Tüdrukud panustavad vestlusesse rohkem uut informatsiooni kui poisid.
3. Kõrgema haridustasemega emad toetavad lapse arendatud teemat rohkem kui madalama haridustasemega emad.
4. Lapse sugu ei mõjuta seda, kui palju ema tema autonoomiat toetab.

Meetod

Valim

Valimisse kuulus 25 ema ja last. Ühe katseisiku andmed jäeti analüüsi alt välja, kuna lapse veiderdava käitumise tõttu oli peaaegu võimatu hinnata, mil määral ema lapse algatatud asjakohast temaatikat toetas. Katseisikud leiti peamiselt lasteaedade kaudu Tartust, Tallinnast, Valgast ning Läänemaalt Lihula vallast. Lapsed olid vanuses 46 kuni 50 kuud. Laste keskmine vanus oli 4 aastat ehk 48 kuud. Laste seas oli poisse 10 ja tüdrukuid 14. Emad olid vanuses 22-41 aastat, keskmine vanus oli 32 aastat. Kõige suurem arv haridusaastaid oli 21 ning kõige väiksem 9. Keskmine haridusaastate arv oli 15. Kõrgharidusega emasid oli 13 ning sellest madalama haridustasemega 11; neist 7 olid keskharidusega, 3 kesk-eriharidusega ning 1 põhiharidusega.

Protseduur

Emale anti eksperimendi läbiviimiseks juhised, milles tal paluti lapsega vestelda kahest minevikusündmusest. Sündmuse valiku kriteeriumid olid järgmised:

- Ema ja laps kogesid sündmust koos.
- Sündmus oli toimunud eelneva kuu jooksul.
- Sündmus ei tohtinud olla väga pikk – kestusega mitte kauem kui 1 päev.
- Tegemist ei võinud olla rutiinse sündmusega nagu igapäevased rituaalid (nt magama minemine).
- Tegemist ei võinud olla süžeeaga sündmusega (nt film või raamat).

Emal paluti rääkida nii, nagu tavaliselt lapsega vesteldes. Ajapiirangut ei seatud. Lapsele juhiseid ei antud. Diktofon anti emale koju kaasa. Emad lindistasid vestluse, mille käigus ema ja laps rääkisid kahest ühiselt kogetud minevikusündmusest.

Lindistused transkribeeriti ning seejärel kodeeriti emade tekst.

Kodeerimine

Kuna hetkesituatsioonist, tulevikust või üldistest teemadest rääkides on vestluse dünaamika pisut teistsugune kui minevikusündmustest kõneldes ning sellega seoses erineb ka emade vestlemisstiil (Hudson, 2006), kodeeriti suurema võrreldavuse saavutamiseks ainult neid ema lauseid, mis olid otseselt seotud minevikusündmusega. Seega seda vestluse osa, mis valitud teemast kõrvale kaldus või küll teemaga seotud, ent üldisi aspekte puudutas, ei kodeeritud.

Kodeeriti iga ema rääkimiskorda. Kui ühe rääkimiskorra ajal vahetas ema teemat, arvestati seda kui mitut erinevat lausungit, mida ka kodeeriti eraldi. Näiteks alljärgneval juhul jagati üks ema rääkimiskord kolmeks erinevaks lausungiks.

*EMA: Ei, see aasta me enam ei lähe, aga ma arvan, et järgmine suvi lähme uuesti.

*EMA: Me eelmine suvi käisime ka, kas sa seda mäletad või? Aga see suvi oli tore, sest oli soojem ilm ja sai ujumas ka käia.

*EMA: Mis sulle seal kõige rohkem meeldis muidu?

Kodeeriti ainult tähenduslikke lausungeid – paralingvistilisi vahendeid (hääletoon, mühatused, „ahah“, „okei“ jms) arvesse ei võetud. Kodeerimissüsteem on võetud üle Grolnick'ilt Elaine Reese'i ja Emily Clevelandi uurimuse kaudu (2005). Lisaks lausungi funktsioonile vestluses, millele mainitud süsteem toetub, võeti käesolevas töös arvesse ka avatud/suletud küsimuste esitamist. Avatud küsimused toetavad lapse autonoomiat enam ning said seetõttu kõrgema punkti. Avatud ja suletud küsimusi eristati ainult siis, kui lausungi funktsioon oli jätkata vestluse üldist teemat.

Iga ema lausung sai punkti 5-palli süsteemis. Punktid pandi järgnevate põhimõtete alusel:

1 – lausung, mille funktsioon on täielikult muuta vestluse teemat või selgesõnaliselt eitada lapse öeldut.

1. *EMA: Jah, ja siis te mängisite üht mängu veel ju
 *LPS: Ehm, et Raiko on isa ja...
 *EMA: **Ei, kutsud olid teil ju.**
2. *LPS: Minu tädi tütar või?
 *EMA: Mmm.
 *LPS: Aga miks?
 *EMA: **Kas me viisime Vanessale kingitust kaa vä?**

2 – lausung, mille funktsioon on muuta vestluse spetsiifilist fookust või kergelt eitada lapse öeldut.

1. *LPS: Jah, teine aasta tahan jälle uuesti minna. See aasta.
*EMA: **Ei, see aasta me enam ei lähe , aga ma arvan, et järgmine suvi lähme uuesti.**

2. *EMA: Noh, kellega sa veel sõitsid?
*LPS: Sõitsin Matuga ainult.
*EMA: **Aga...ühe loomaga, mäletad vä?**

3 - lausung, mille funktsioon on jätkata vestluse üldist teemat, aga spetsiifilises suunas; suletud küsimuste esitamine üldise teema jätkamiseks.

- 1) *EMA: A mis me sõime seal?
*LPS: Leiba sõin.
(...)
*EMA: A kuidas ta krõbedaks sai?
*LPS: Et panid nad sinna ahju ja siis kõrbeski ära.
*EMA: **Kuhu ahju? Kaminasse mõtled vä?**
- 2) *LPS: See ahi siinpool.
*EMA: **Jah, seal issi küpsetas selle varda otsas seda leiba.**

- 3) *EMA: Meeldis saunas sulle vä?
*LPS: Jaa.
*EMA: **Oli seal külm või palav või?**

4 - lausung, mille funktsioon on hoida vestluses lapse arendatud teemat; avatud küsimuste esitamine üldise teema jätkamiseks.

- 1) *LPS: Nad olid kurjad koerad!
*EMA: **Jah, kurjad koerad olid jah.**

- 1) *EMA: Mäletad, käisime basseinis vä?
*LPS: Jaa.
*EMA: **Mis sa sealt mäletad?**

5 - lausung, mille funktsioon on jätkata või laiendada vestluses lapse arendatud teemat.

- 1) *EMA: Hobune ja mis ta tegi?
*LPS: Ta hõõrus hoopis aia vastu.
*EMA: **Jah, tal hakkas sügelema vist.**

- 2) *EMA: Mäletad? Mis sulle kõige rohkem meeldis ujumas?
*LPS: Möllata.
*EMA: **Möllata? Kus sa möllasid seal?**

Lisas on toodud ka üks terviklik kodeeritud vestlus.

Kaks kodeerijat kodeerisid koos 24 % vestlustest, erimeelsused lahendati arutelu käigus ning reliaabluse arvutamiseks kodeeriti eraldi veel 12% vestlustest. Kahe kodeerija vahel ilmnes kokkulangevus 88 %. Seega kodeerimissüsteemi reliaablus oli kõrge.

Emade autonoomia toetamise skooriks oli kõikidele tema kodeeritud lausungitele pandud punktide keskmine. Lisaks arvutati, kui palju oli ema iga punkti (1,2,3,4,5) protsentuaalselt saanud. Teisisõnu leiti iga punkti kohta, missuguse protsendi moodustas seda saanud lausungite arv kõikide kodeeritud lausungite arvust.

Iga lapse kohta arvutati tema panus vestlusesse. Selleks arvestati lapse minevikusündmuse kohta käivate uut informatsiooni sisaldavate (seega „ei“ ja „jah“ ei läinud arvesse) lausungite absoluutarvu jagatuna sündmuste arvuga, millest kõneldi.

Samuti leiti lapse panus protsendina. Selleks arvutati, mitu protsenti kõikidest minevikusündmuse kohta käivatest lausungitest moodustasid lapse lausungid, milles ta panustas vestlusesse uut informatsiooni minevikusündmuse kohta.

Tulemused

Kirjeldavad statistikud emade vanuse, hariduse ja nende poolt öeldud eri funktsiooniga lausungite kohta on näha tabelis 1 ning kirjeldavad statistikud laste kohta tabelites 2 ja 3.

Tabel1. Kirjeldavad statistikud emade kohta

	Miinumum	Maksimum	Keskmine
Vanus	22	41	32
Haridus aastates	9	21	15
5 hulk (%)	0	30,77	8,9
4 hulk (%)	12,9	45,16	29,93
3 hulk(%)	20,7	77,27	46,54
2 hulk (%)	1,61	21,95	10,34
1 hulk (%)	0	17,65	3,52
Keskmine skoor	2,82	3,85	3,31

Tabel 2. Kirjeldavad statistikud tüdrukute kohta

	Miinumum	Maksimum	Keskmine
Ema haridusaastad	9	21	15,8
5 hulk (%)	0	30,77	11,32
4 hulk (%)	12,9	45,16	31,43
3 hulk (%)	20,7	61,29	41,31
2 hulk (%)	1,61	18,97	10,13
1 hulk (%)	0	17,65	4,97
Ema keskmine skoor	2,82	3,85	3,35
Lapse panus (arv)	8	33,5	13,46
Lapse panus (%)	12	29	20,43

Tabel 3. Kirjeldavad statistikud poiste kohta

	Miinumum	Maksimum	Keskmine
Ema haridusaastad	12	20	14,8
5 hulk (%)	0	15,79	5,5
4 hulk (%)	13,64	43,9	27,84
3 hulk (%)	34,15	77,27	53,86
2 hulk (%)	2,22	21,95	10,62
1 hulk (%)	0	7,69	1,48
Ema keskmine skoor	3,03	3,72	3,27
Lapse panus (arv)	4	11	7,2
Lapse panus (%)	5	30	14

Lapse panus vestlusesse absoluutarvuna ning ema keskmine autonoomia skoor olid positiivselt korreleeritud, aga seos ei olnud statistiliselt oluline. Küll aga ilmnis statistiliselt suhteliselt oluline trend korrelatsioonil lapse panuse ja selle vahel, mitu protsenti ema kodeeritud lausungitest olid saanud 5 punkti: $r= 0,36$; $p= 0,08$. Ülejäänud punktide protsendi ja lapse panuse vahel seost ei ilmnenu.

Lapse panus protsendina ei olnud statistiliselt oluliselt seotud ei ema autonoomia skooriga ega sellega, mitu protsenti ema lausungitest olid saanud 5 punkti.

Tüdrukute emad said keskmiselt poole rohkem 5 punkti kui poiste emad, kuid erinevuse statistiline olulisus on väike: $p= 0,1$; $F(1;22)= 2,74$.

Sugude vahel ilmnisid olulised erinevused seoses uue informatsiooni panustamisega vestlusesse. Võttes panuse väljendajaks absoluutarvu, panustasid tüdrukud vestlusesse märkimisväärselt rohkem kui poisid (Tabel 4). Erinevus on statistiliselt oluline: $p=0,01$; $F(1;22)= 7,49$

Ka siis, kui lugeda lapse panuseks vestlusesse tema minevikusündmuse kohta käivate uut informatsiooni sisaldavate lausete protsent kogutekstist, ilmneb erinevus poiste ja tüdrukute vahel (Tabel 4). Erinevus on statistiliselt oluline: $p= 0,02$; $F(1;22)= 6,277$

Tabel 4. Soolised erinevused lapse panuses

Sugu		Lapse panus (%)	Lapse panus (arv)
Tüdruk	Keskmine	20,43	13,46
	Standardhälve	5,21	6,99
Poiss	Keskmine	14	7,2
	Standardhälve	7,39	2,04
Kokku	Keskmine	17,75	10,85
	Standardhälve	6,87	6,26

Et kontrollida hüpoteesi ema hariduse ja autonoomia toetuse vahelise seose kohta, arvatati korrelatsioon ema haridusaastate ja keskmise autonoomia skoori vahel. Ilmnes nõrk positiivse korrelatsiooni trend : $r= 0,3$; $p= 0,1$.

Erineva haridustasemega gruppide omavaheliseks võrdlemiseks viidi läbi dispersioonanalüüs. (ANOVA) Kõrgema haridustasemega gruppi kuulusid kõik kõrgharidusega emad; madalama haridustasemega gruppi kesk- ja põhiharidusega emad. Ilmnes küll väike gruppidevaheline erinevus, aga see ei olnud statistiliselt oluline.

Selleks, et täpsemalt uurida, kas haridusega kaasneb mingit tüüpi autonoomiat toetavate lausungite eelistamine, vaadeldi haridusaastate ja eelnevalt mainitud punktide protsendi seost. Ema haridusaastate arv oli kõige tugevamalt, kuid siiski nõrgalt ning ebaoluliselt korreleeritud 5 punkti saanud lausungite protsendiga. Nõrk negatiivne, kuid statistiliselt ebaoluline korrelatsioon ilmnes ka 1 punkti saanud lausungite protsendiga. Ülejäänud lausungite tüüpide protsendi ja ema haridusaastate vahel korrelatsioon puudus; samuti ei olnud olulisi erinevusi kahe erineva haridustasemega grupi vahel.

Emade keskmine autonoomia skoor ja lapse sugu ei olnud omavahel statistiliselt oluliselt seotud.

Arutelu

Antud töö eesmärgiks oli uurida emapoolse autonoomia toetamise ja lapse panuse aspekti emade ja laste minevikustlustes. Täpsemalt võeti vaatluse alla, kas emapoolne autonoomia toetamine on seotud lapse panusega vestlusesse; kas lapse panus vestlusesse on seotud lapse sooga; kas ema haridustase mõjutab seda, kui palju ta lapse autonoomiat toetab; kas lapse sugu mõjutab seda, kui palju ema tema autonoomiat toetab.

Esimene hüpotees puudutas seda, kas lapsed, kelle emad nende autonoomiat enam toetavad, panustavad vestlusesse rohkem uut informatsiooni. Võttes autonoomia väljendajaks ema keskmise skoori ning lapse panuse väljendajaks asjakohaste lausungite absoluutarvu, ei ilmnenud olulist korrelatsiooni, mis hüpoteesi kinnitaks. Siiski oli seos positiivne, nagu eeldatud. Pisut tugevam oli seos lapse panuse ning selle vahel, kui palju ema lapse teemat laiendas ehk 5 punkti sai. Selle kohta, kas ema mõjutas last või laps ema, võib käesoleva töö põhjal vaid oletusi teha. Varasemate uurimuste põhjal on alust arvata, et mõjutus on mõlemasuunaline. Ent huvitav on märkida, et see, kui palju ema 1 punkti sai ehk lapse teemat eitas või ignoreeris, ei olnud seotud lapse panusega. See annab alust eeldada, et nimetatud seose seletab ära pigem see, et emadel, kelle lapsed rohkem panustasid, oli rohkem võimalusi teemat laiendada, kui see, et autonoomsematel emadel olid rohkem panustavad lapsed. Leitud võib seletada ka nii, et lapse teema toetamine tõstab tema panust vestlusesse, ent vastupidine, suunavam käitumine ei langeta seda.

Lugedes lapse panuseks protsentuaalse hulga tema asjakohastest lausungitest, ei leitud sellel olevat seost ema autonoomia skooriga ega sellega, kui palju ema mingit punkti protsentuaalselt sai. Seega lapse protsentuaalne panus ei ole seotud sellega, kui palju ema tema autonoomiat toetas ega ka sellega, mis tüüpi lausungeid enim kasutas. Ka seda võib seletada mitmeti. Ühest küljest joonib see veelgi alla tõenäosuse, et absoluutarvuna vaadeldud panuse ja ema autonoomia vaheline seos tulenes pigem ema reageeringust lapse käitumisele. Samas kannab lapse panus protsendina endas pisut teistsugust tähendust kui absoluutarvuna. Kuna see võtab arvesse ka üldise lausungite arvu, peegeldab see mitte ainult lapse mälu antud sündmuse kohta, vaid ka tema valmidust vestluses osaleda; samuti võis see olla mõjutatud sellest, kui palju küsis ema avatud ning kui palju suletud küsimusi. Seetõttu ei pruugi see täiesti adekvaatselt kajastada lapse tegelikku panust.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et lapse panuse ja ema autonoomia toetuse vahel ei leitud märkimisväärset seost. Enamikes uurimustes on lapse panus olnud seotud küll ema vestlemisstiiliga, aga selle seoseid autonoomia toetamise aspektiga ema vestlemisstiilis ei ole veel suure kindlusega tõestatud. Käesolev töö sellist järeldust teha ei luba. Ka Reese'i ja Clevelandi töös, mille alusel antud töö sellekohane hüpotees püstitati, oli autonoomia ainult üks aspekt, mis lapse panust mõjutas; samuti oli see oluline nooremate – 40 kuu vanuste – laste puhul. Käesoleva töö puhul võis seega rolli mängida ka laste pisut suurem vanus.

Teine hüpotees leidis kinnitust. Tüdrukud panustasid vestlustesse oluliselt rohkem uut informatsiooni kui poisid. See tulemus on kooskõlas varasemate uurimustega. Paljud uurijad leiavad, et tegu on pigem sellega, kuidas tüdrukuid sotsialiseeritakse, mitte kaasasündinud loomupäraste erinevustega. Reese ja Fivush arvavad, et inimestel on uskumused soospetsiifiliste vestlemiserinevuste kohta, mida hakatakse rakendama juba väikeste lastega. Just lapse sooga seotud ootused on need, mis mõjutavad vanemaid rääkima tüdrukute ja poistega erinevalt ning sellisel moel, mis mõjutab positiivselt eelkõige tüdrukute autobiograafilise mälu arengut (Reese ja Fivush, 1993).

Emade haridusaastate ja autonoomia skoori vahel leiti küll positiivne seos, aga see ei olnud piisavalt tugev ega oluline, et saaks öelda, et sellekohane hüpotees kehtis. Siiski oli korrelatsioon oodatud suunaga. Emade haridusaastad olid autonoomia toetamisega tugevamalt seotud kui formaalne haridustase – seega käesolevas uurimuses ei mänginud olulist rolli see, kas emal oli kõrgharidus või keskharidus.

Kuna tegemist oli nõrga korrelatsiooniga, ei saa teha põhjanevaid järeldusi. Üks põhjus, miks seos oli nõrk, võib seisneda väikeses valimis. Samuti on võimalik, et ehkki kõrgem haridustase on varasemate uuringute järgi seotud autonoomia toetamisega, ei pruugi see alati avalduda emade ja laste minevikukõnelustes. Lapse teema toetamine temaga vesteldes on ainult üks aspekt autonoomia rõhutamises. Edaspidi oleks kasulik uurida, kuidas see peegeldab ema situatsioonideülest autonoomiat toetavat käitumist. Ka ei saa välistada võimalust, et Eesti kontekstis on autonoomia toetamine ja haridus nõrgemalt seotud kui mõnedes teistes kultuurides. Kuna tähtsus, mida rääkimisele omistatakse, erineb kultuuriti, ning sellest tulenevalt esineb kultuurilisi erinevusi ka emade-lastevestlustes (Tõugu, 2011), võib käesolevas uurimuses leitud hoopis seda kajastada – viis, kuidas ema reageerib lapse öeldule, võib lisaks autonoomia toetamisele olla mõjutatud ka tema suhtumisest vestluse funktsiooni. Samuti võib rolli mängida Eesti nn „üleminekuperioodist“ tulenev sotsiaalmajanduslik eripära – ühiskonnakorraldus (muuhulgas ühiskondlikud institutsioonid

nagu kõrgharidus) ja sotsiaalne struktuur ei ole veel kinnistunud ega lõplikult välja kujunenud. See suurendab variatiivsust, mis teeb raskeks seaduspärade tuvastamise.

Neljas hüpotees leidis kinnitust. Lapse soo ja ema autonoomia toetamise keskmise skoori vahel seost ei olnud. Seega toetasid emad tüdrukute ja poiste teemaarendusi võrdselt. Tüdrukute emad said pisut rohkem 5 punkti kui poiste emad. Siin on taaskord alust arvata, et seose seletab ära tüdrukute aktiivsem vestlustesse panustamine.

Antud töö puhul on tegemist valdkonnaga, mida on raske teaduslikult manipuleerida ja kontrolli alla saada. Kuigi minevikukõnelustes on struktuuri pakkuvaks ja seega juhtivaks pooleks pigem vanem, on vestluste dünaamika väga oluliselt mõjutatud ka lapsest. Seetõttu ei olnud käesolevas uurimuses võimalik saavutada ideaalset võrreldavust. Varasemate uurimuste põhjal on küll alust arvata, et erinevatest mõjutajatest tulenevalt esineb erinevusi ema suhtlemisstiilis lapsega juba siis, kui laps on imikueas ning lapse hilisem käitumine on sellest mõjutatud. Ent lapsed ei ole vaid vanemate kasvatuspraktika poolt vormitud peegeldajad; iga laps on erineva iseloomuga ja annab sellega panuse oma kasvatusse. Hilisemates sellekohastes uurimustes võib suurema võrreldavuse saavutamiseks võtta kontrolli alla ka erinevad lapse käitumise aspektid. Võib-olla nõuaks taoliste vestluste uurimine põhjalikumat kvalitatiivset analüüsi.

Seega käesoleva töö peamiseks kitsaskohaks on asjaolu, et ema autonoomia toetamist vaadeldes ei ole lapse rolliga vestluses piisavalt arvestatud. Samuti võib töö piiranguks lugeda väikest valimit. See suurendab iga individuaalse katseisiku osatähtsust, mistõttu üksikud erandjuhtumid võivad tulemusi ootamatus suunas mõjutada. Samuti vähendab see seoste statistilist olulisust juhul, kui erinevused ei ole väga suured.

Käesoleva töö olulisus seisneb selles, et uurib esmakordselt Eesti kontekstis autonoomia toetamist sellise meetodiga ning lapse panuse ja soo vahelist seost; ka ei ole varem vaadeldud erinevusi autonoomia toetamises vestluses erineva haridustasemega emade vahel.

Uurimuse tähtsaim tulemus on, et tüdrukud panustavad vestlusesse oluliselt rohkem uut informatsiooni kui poisid. Samas ei ole emapoolne autonoomia toetamine oluliselt seotud ei lapse panuse ega lapse sooga. Ka haridustase ei osutunud autonoomia toetamises statistiliselt oluliseks näitajaks.

Viited:

- Adams, S., Kuebli, J., Boyle, P.A., Fivush, R. (1995). Gender differences in parent-child conversations about past emotions: A longitudinal investigation. *Sex Roles*, 33(5-6), 309-323.
- Chao, R., Kanatsu, A. (2008). Beyond socioeconomics: Explaining ethnic group differences in parenting through cultural and immigration processes. *Applied Developmental Science*. Special issue: Excavating culture. 12(4) 181-187.
- Chirkov, V.I. (2007). Culture, personal autonomy and individualism: their relationships and implications for personal growth and well-being. G. Zheng, K. Leung, J. G. Adair (toim.), *Perspectives and Progress in Contemporary Cross-Cultural Psychology*. (247-263). Beijing, China: China Light Industry Press.
- Chirkov, V.I., Ryan, R.M., Kim, Y., Kaplan, U. (2003). Differentiating autonomy from individualism and independence: A self-determination theory perspective on internalization of cultural orientations and well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*. 84(1), 97-110
- Cleveland, E. S., Reese, E. (2005). Maternal Structure and Autonomy Support in Conversations About the Past: Contributions to Children's Autobiographical Memory. *Developmental Psychology*, 41(2), 376-388
- Dennis, T. A., Talih, M., Cole, P. M., Zahn-Waxler, C., Mizuta, I. (2007) The socialization of autonomy and relatedness: Sequential verbal exchanges in Japanese and U.S. mother-preschooler dyads. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 38(6), 729-749.
- Durgel, E.S., Leyendecker, B., Yagmurlu, B., Harwood, R. (2009). Sociocultural Influences on German and Turkish Immigrant Mothers' Long-Term Socialization Goals. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 40(5), 834-852.
- Eisenmann, B. (2009). Gender differences in early mother-child interactions: Talking about an imminent event. *Discourse Processes*, 24(2-3), 309-335
- Fivush, R., Haden, C.A., Reese, E. (2006). Elaborating on Elaborations: Role of Maternal Reminiscing Style in Cognitive and Socioemotional Development. *Child Development*, 77/ 6, 1568 – 1588
- Hofstede, G. (2001). *Cultures consequences: Comparing values, behaviors, institutions and organizations across nations* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage

- Hudson, J. (2006). The development of future time concepts through mother-child conversations. *Merrill-Palmer Quarterly*, 52/1, 70-95
- Larkina, M., Bauer, P.J. (2010). The role of maternal verbal, affective, and behavioral support in preschool children's independent and collaborative autobiographical memory reports. *Cognitive Development*, 25(4), 309-324.
- Meeuwesen, L., van den Brink-Muinen, A., Hofstede, G. (2009). Can dimensions of national culture predict cross-national differences in medical communication? *Patient Education & Counseling*, 75/1, 58-66
- Pike, S.L. (1998). Mother-child discourse: Cultural and socioeconomic factors across three situations. *Dissertation Abstracts International Section A: Humanities and Social Sciences*, 58(7-A), 24-63
- Reese, E., Fivush, R. (1993). Parental styles of talking about the past. *Developmental Psychology*, 29(3), 596-606
- Reese, E., Haden, C.A., Fivush, R. (1993). Mother-child conversations about the past: relationships of style and memory over time. *Cognitive Development*, 8, 403-430
- Ryan, R.M. ja Deci, E. L (2003). On assimilating identities to the self: a self-determination theory perspective on internalization and integrity within cultures. Leary, M. R. ja Tangney, J.P. (toim.) *Handbook of self and identity*. New York, The Guilford Press
- Tamis-LeMonda, C.S., Briggs, R.D., McClowry, S. G., Snow, D.L. (2009). Maternal control and sensitivity, child gender, and maternal education in relation to children's behavioral outcomes in African American families. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 30(3), 321-331.
- Tartakovsky, E. (2010). Children of perestroika: The changing socioeconomic conditions in Russia and Ukraine and their effect on the psychological well-being of high-school adolescents. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 45(1), 25-37
- Tulviste, T., Mizera, L., De Geer, B., Tryggvason, M. (2003). A comparison of Estonian, Swedish and Finnish mothers' controlling attitudes and behaviour. *International journal of psychology*, 38(1), 46-53
- Tõugu, P., Tulviste, T., Schröder, L., Keller, H., De Geer, B. (2011) Socialization of past event talk: Cultural differences in maternal elaborative reminiscing. *Cognitive Development*. 26, 142-154

LISA

Kodeeritud vestlus

*EMA: Mäletad, kui käisime vudilas, mis seal oli? Ikka mäletad? Ema oli ja Karla oli ja issi oli ja...

*LPS: Kerli-Karolin.

*EMA: Ei olnud. **1**

*LPS: Ma tahan, et Kerli-Karolin ka sinna tuleb.

*EMA: Aga sa ei mäletagi ju, kus me käisime. **2**

*LPS: Vudila.

*EMA: Mudilas, vudilas vudilas jah. **4**

*LPS: Vudilas.

*EMA: Mis sa tegid seal? **3**

*LPS: Lasin liugu vette, tead kui lasin liugu, siis püüdsid mind kätte, siis mul oli hästi suur hoog, hästi suur hoog, et sa kukkusid kohe pikali.

*EMA: Kukkusin jah, valus oli mul jah. **5**

*LPS: Jah.

*EMA: Kas sul oli ka valus või? **4**

*LPS: Kui ma väikses vees, väikseses vees ma kukkusin vaata vaata sain pepule haiget.

*EMA: Pepule said haiget, aga ei olnud hullu, eks, läks üle. Mis sa veel tegid seal? **5**

*LPS: Batuudi peal hüppasin.

*EMA: Batuudi peal hüpasid või? **4**

*LPS: Jah, niimoodi kinni.

*EMA: A sulle meeldis see või ? **4**

*LPS: Tahan teinekord veel seal hüpata.

*EMA: Mhmm

*LPS: Tahan seal kümme korda.

Emade ja laste meenutusvestlused

*EMA: Kümme korda tahad hüpata? Siis sa väsid küll ära

*LPS: Ei, tead kui ma hüppan ära, siis ma lähen veel järjekorda, kümme järjekorda ma lähen.

*EMA: Järjekorras pidid seisma tükk aega, eks ju, aga nii tubli, et seisid seal ära. Üks laps hakkas jonnima, eksju. **5**

*LPS: Mis laps?

*EMA: Oli seal vaata üks laps, kes jonnis. Sa ei mäleta? **4**

*LPS: See poiss või?

*EMA: Jah, poiss jonnis jah. **4**

*LPS: Et ta tahtis ka hüpata praegu

*EMA: Aga ta ei viitsinud järjekorras seista eriti. **5**

*LPS: Ta tahtis praegu hüpata, on ju.

*EMA: Mhmm, oli jahh. A mis me veel tegime seal? **4**

*LPS: Ma hüppasin, ma hüppasin selle eeh, selle batuudi peal vaata vaata vaata siis oli tita batuut ma hüppan pikali selle.

*EMA: Kus kohas see oli nüüd, ma ei mäleta? **5**

*LPS: Seal vudilas.

*EMA: Titade batuut, aa see kus see pisike maja oli, jajaja. Hüppasid ümber selle peaaegu eks ju, nüüd ma mäletan jah. Seal oli suurtemate laste oma, oli ka, eks ju, seal ei pidanud järjekorras seisma, ei pidanud ju? **5**

*LPS: Ma sain hobusega sõita.

*EMA: Hobu, muidugi, nii ilus hobune oli. **5**

*LPS: Tead, tead ma vaatasin loomi, aga sina ei näinud jänesi.

*EMA: Miks mina jäneseid ei näinud? Mis ma tegin siis? **5**

*LPS: Sa vaatasid ainult teisis loomi ja see kitseke tahtis mu lilli süüa.

*EMA: Jah, tahtis su bikiinid ära süüa, eks ju, mhmm. **5**

*LPS: Talle meeldis on ju?

*EMA: Aga mis ta ära sõi sul? **3**

Emade ja laste meenutusvestlused

*LPS: Ühe lille

*EMA: Sõigi ühe lille ära, mis sul käes oli, talle vist maitses see. **5**

*LPS: Järgmine kord korjame veel neid veest .

*EMA: Veest korjame veel neid lilli jah. Mis loomad seal veel olid? **4**

*LPS: Ma sain issile kaks lille veel.

*EMA: Ausalt, kust sa korjasid? **5**

*LPS: Potikult.

*EMA: A mis sa seal vudilas, mis loomi sa nägid veel? **3**

*LPS: Mhh.. Vudilas... jänest, kitse, lambad. Saime lambale pai teha.

*EMA: Jaa nii pehme oli, eks ju. Hästi armas, ta oli pisikene. **5**

*LPS: Tahaks ka teda sülle võtta.

*EMA: Issand, aga sa ei jaksa ju!

*LPS: Jaksan.

*EMA: Arvad, jaksad. Siis peab teinekord veel minema. Siis on valmis ka see vudila, see loomade koht. Mulle ka meeldis. Hobune ka meeldis sulle? **5**

*LPS: Mhmm

*EMA: Ahah. Siis tegime pika ringi. Kes seal olid hobusega sõitmas? **4**

*LPS: Kuule, kuule, ma tahan jälle järgmine kord hobusega sõita hästi hästi kaugele .

*EMA: Kaugele?

*LPS: Jah, et ma ei jõua vudilat oodata

*EMA: Suurema ringi tahad teha või?

*LPS: Jah.

*EMA: Ahah. Siis peab talvel minema sinna uuesti tagasi, saab saaniga sõita, tädi rääkis mhmm.

*EMA: Tegid hobusele pai ka või? Tegid pai jah? Pehme nina oli. **3**

*LPS: Miks tal silma peal see asi oli?

*EMA: Tal olid klapid peas, et kui auto tuleb, siis hobune ei ehmata. **5**

*LPS: Miks?

Emade ja laste meenutusvestlused

*EMA: Muidu ta ehmub, vaatab et auto tuleb ja ehmub aga siis kui auto tuleb ta ei näe kohe

*LPS: Siis ta sõidab hobusele otsa

*EMA: Ei, auto ei sõida meelega hobusele otsa. Need klapid kaitsevad silma .

*LPS: Kui ei ole neid, siis auto sõidab otsa

*EMA: Ei auto siis ka ei sõida otsa, aga hobune võib teele hüpata siis, siis hobune võib jah teele minna.

*LPS: Aga mis me nägime?

*EMA: Mis me veel nägime või? Kus me käisime sõitmas? Panime vestid selga . 5

*LPS: Paadiga.

*EMA: Mhmmh

*LPS: Ja mis seal vembutembumaal me tegime

*EMA: Aga mis me seal paadi peal, kes seal paadi peal olid? 1

*LPS: Seal olin mina, issi, sina ja ema.

*EMA: Õige ja ema kartis, eks ju. 4

*LPS: Ta ei julge paadiga sõita või?

*EMA: Ei julgenud jah. 4

*LPS: Emme, lähme teinekord jälle sinna vudilasse, lähme punase paadiga kus me xxx vântama

*EMA: A vesirattaga tahad sõitma minna, ühel tuli rool ära seal. Tuli seal, sa ei näinud? Rool tuli ära.

Jäid keset järve seisma seal. 5

*LPS: xxx Jääbki siia

*EMA: Ei nad ei jäänud sinna, tädi läks appi

*LPS: Vette päästma, ta ujus seal või?

*EMA: Ei ta läks teise selle, teise paadiga appi, parandas ära. Mis sulle veel vudilas meeldis? 4

*LPS: Mulle meeldis sihukene asi, et ma kukkusin titade sellesse.

*EMA: Kuhu? 5

*LPS: Batuudi peal kui ma hüppasin

*EMA: Et sa kukkusid, see meeldis sulle või? Misasja? Aga milline batuut sulle kõige rohkem

Emade ja laste meenutusvestlused

meeldis? **4**

*LPS: Mulle meeldis nagu kus sai hüpata kõik lapsed kus pidi pikk järjekord olema

*EMA: See meeldis sulle jah? Mulle meeldis see kus ronida sai ka. Seal kus see pidime august läbi minema ja siis vahelt ja siis püsti olid ühed pulgad ja siis me sealt vahelt läksime. **5**

*LPS: Ema küll ei julge seal liugu lasta.

*EMA: Ühest kohast julges. Sinuga lasime ühest kohast ju. **5**

*LPS: Aga miks, aga tegime seal teatris, kui anti xxx, mis seal tehti?

*EMA: Issand see oli nii ammu . **4**

*LPS: Selles pipipikksukil võeti koer ära

*EMA: See oli ammu, see oli talvel. **4**

*LPS: Ta igatses.

*EMA: Jaa, see pisike, jajaa, muidugi. Aga ta sai tagasi oma koera. See oli võlur oz'i teater. Pärast said kommipaki seal. **5**

Emade ja laste meenutusvestlused

Käesolevaga kinnitan, et olen korrektselt viidanud kõigile oma töös kasutatud teiste autorite poolt loodud kirjalikele töödele, lausetele, mõtetele, ideedele või andmetele.

Olen nõus oma töö avaldamisega Tartu Ülikooli digitaalarhiivis DSpace.

Sandra Vetik